

om, evenals de individueele persoon, op geestelijk gebied zekere doeleinden na te streven, komt er noodzakelijk toe op evengenoemd gebied al datgene te dooden of te weren wat met die doeleinden niet strookt. Men zou zich vergissen zoo men meende, dat alle voorstanders van die leer, hierin met Hobbes 1), den verdediger van het absolutisme, homogeen, openlijk leeren, dat wij, mits wij maar in ons binnenste ons geloof vasthouden, de overheid, als zij ons beveelt te zeggen dat wij niet gelooven, gerustelijk mogen en zelfs moeten gehoorzamen. Zóó iets klinkt te kras, te onbeschaamd. Maar feitelijke bevooroordeeling van al wie, zonder uitdrukkelijk bevel, hetzelfde doet, of althans zijn geloof verzwijgt, leidt tot hetzelfde doel. Scherp maar juist zegt Alexandre Vinet 2):

„Si l'incrédulité qui parle est plus candide que celle qui se tait, elle est peut-être moins habile. Si le diable faisait ses affaires lui-même, je doute qu'il dogmatisât beaucoup... il se contenterait d'insinuer dans les cœurs des pensées et des désirs avec lesquels le christianisme ne peut subsister, qui prédisposent à l'incrédulité, et qui rendent l'homme incrédule par le cœur avant qu'il le soit par l'esprit. Tout paraissant intact, aucune doctrine n'ayant été entamée, il en résulterait, dans l'esprit des hommes superficiels, qui font la majorité même parmi les bien intentionnés, une sécurité dont le diable aurait sujet de rire.” Vinet schreef in 1829. Of misschien thans de booze geest, waarvan hij spreekt, reeds zelf zijn werk ter hand genomen heeft, heb ik hier niet te onderzoeken. Ik heb alleen willen doen gevoelen, dat het niet verdedigen van godsdienstvervolging op ouden trant geenszins als bewijs van het bestaan van rechtsgelijkheid op het gebied des geestes kan worden

1) The English Works of Thomas Hobbes. Lond. 1839. vol. III, pag. 493.

2) Essai sur la manifestation des convictions religieuses, p. 150.

Is het ongelooft dat zich uitsprekt oprechter dan dat 't welk zwijgt, het is wellicht minder slim. Als de duivel zijne zaken zelf in handen nam, betwijfel ik of hij veel zou dogmatiseeren... Hij zou er zich toe bepalen gedachten en begeerten in het hart te doen post vatten, waarmede het Christendom onverenigbaar is, die geschiktheid voor het ongelooft doen ontstaan, en die het gemoed des menschen ongeloovig maken voordat zijn verstand het is. Daar alles zou schijnen hetzelfde te zijn gebleven, vermits immers geene enkele leer was aangerand, zoude er in den geest der oppervlakkige menschen, die zelfs onder de goedgezinden de meerderheid uitmaken, eene gerustheid ontstaan, die den duivel stof zou geven tot lachen.